

ale zaslouží si pozornost i pro samotný přístup editorek. Ve srovnání s jinými feministickými sborníky v angličtině zabývajícími se postsocialistickými kontexty, které byly publikovány především v průběhu 90. let 20. století a vycházely spíše z jednoduchého srovnání jednotlivých postsocialistických států, vyniká sborník již uvedeným transnacionálním přístupem. Tím otevírají editorky důležitý prostor pro tematizaci vlivu transnacionálních mocenských vztahů a ekonomických trendů na vývoj postsocialistických zemí v Evropě a situaci žen zde žijících. V této souvislosti většína příspěvků nabízí zajímavá nahlédnutí do konkrétních situací a analyzuje možnosti žen ovlivňovat a spoluvytvá-

řet své životní kontexty, stejně tak jako způsoby vypořádávání se se specifickými omezeními. Dokumentují tedy nejen jisté fenomény transformačních kontextů, ale nabízejí i nové pohledy a příspěvky do feministické diskuse o občanství. Kvalita příspěvků je však místy kolísavá a ne všem z nich se daří komplexně zachytit situace žen, respektive faktory, které různorodost těchto situací a pozic ovlivňují. Tyto příspěvky, které zůstávají na příliš deskriptivní rovině, nicméně také dokumentují vývoj v transformačním období, i když možná z dnešního hlediska a pro ty, kteří se tématem zabývají intenzivněji, už spíše nepřinášejí nové pohledy a informace.

FYZICKÝ VZHLED JAKO MECHANISMUS SOCIÁLNÍ STRATIFIKACE /

JAROSLAVA HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ

BERRY, B. 2008. THE POWER OF LOOKS. SOCIAL STRATIFICATION OF PHYSICAL APPEARANCE. ALDERSHOT: ASHGATE PUBLISHING.

Kniha *The Power of Looks* navazuje na tradici studií inspirovaných především prací Naomi Wolf. Bonnie Berry v ní vyjadřuje svůj pokračující zájem o fyzický vzhled analyzovaný optikou sociálních nerovností. Představuje tak dimenzi stratifikace, které se v oblasti výzkumu i teoretického uvažování zatím nedostalo vážnější pozornosti. Jak sama autorka uvádí, problematičnost empirického měření nerovností spojených s fyzickým vzhledem a zároveň implicitní předpoklad těchto nerovností jako čehosi neměnného a „přirozené“ vyplývajícího z různých lidských dispozic ztěžuje nejen zapojení této dimenze do stratifikačních teorií, ale i samotnou praxi odstraňování těchto nerovností, které se autorka v knize na několika místech dotýká. B. Berry přitom upozorňuje, že v současné společnosti, kde se tělo stále silněji dostává do středu pozornosti, se vzhled stává důležitou součástí identity i sociálního postavení jedince. Hovoří v této souvislos-

ti o „lookismu“ jako o nové formě sociální stratifikace, kterou přirovnává k fungování sexismu či rasismu. Jasně přitom ukazuje, že tyto různé dimenze nerovností se vzájemně propojují, posilují, a vedou tak nejen k posilování nerovností, ale rovněž ke vzniku nových hierarchií uvnitř jednotlivých zdánlivě homogenně z(ne)výhodněných skupin.

Autorka ve své analýze vychází především ze sociálně-konstruktivistických přístupů. Přesto v samostatné kapitole nabízí přehled dalších možných teoretických rámců pro uchopování sociální dimenze vzhledu, jako je funkcionalismus, teorie sociální směny či kritická teorie. V prvních kapitolách se B. Berry zaměřuje především na estetická měřítká vztahující se k fyzickému vzhledu, která analyzuje jako sociálně sdílená a proměnlivá. Odkazuje na historickou i kulturní variabilitu norem krásy. Zdůrazňuje přitom jistou nadřazenost sociálních tlaků a měřítek vůči indivi-

Na podujatí sa stretlo približne sto účastníčok a účastníkov, predovšetkým však tých, ktoré a ktorí sa rodovej problematike venujú dlhodobo. Malý záujem ekonómiek a ekonómov o seminár pravdepodobne spôsobil nenaplnenie očakávaní organizátoriek a organizátorov. Bude vynikajúce, ak tie a tí, ktorí sa venujú makroekonómii, či už v štátnych inštitúciách a verejnej správe, alebo aj na odborných a vysokoškolských pracoviskách, siahnu po publikáciách vydávaných feministickým projektom ASPEKT v edícii Aspekty. K v poradí dvanástej publikácii v tejto edícii s názvom Spravodlivosť v rodových vzťahoch. Aspekty rozdeľovania (nielen) zdrojov (ASPEKT, Bratislava 2010), ktorá obsahuje štúdie Barbary Stiegler o politikách uplatňovania rodového hľadiska (gender mainstreaming) a rodového rozpočtovania a Gabriele Michalitsch o feministickej politike proti kríze, pribudne na jeseň 2010 aj zborník príspevkov z aprílovej konferencie. Ako uviedla Jana Cviková, publikácie sa usilujú o to, aby sa „pojmu rod, ktorý bol kedysi subverzívnym, no túto subverzivitu postupne stráca svojou byrokratizáciou a prelínaním sa najmä s úradníckymi štruktúrami, jeho schopnosť podryvovania mocenských štruktúr navrátila“.

ZPRÁVA Z PŘEDNÁŠEK PROFESORA NORMANA FINKELSTEINA O IZRAELSKO-PALESTINSKÉM KONFLIKTU /

Tereza Hendlová¹

Ve dnech 22.–23. února 2009 přijel do Prahy přednášet americký politolog Norman Finkelstein, mezinárodně známý kritik izraelské politiky. Do Čech přijel na pozvání sdružení Přátelé Palestiny, které vzniklo během Vánoc 2008, kdy Izrael zahájil operaci Lité olovo: 22denní bombardování pásma Gazy, které si vyžádalo stovky civilních životů, především životů žen a dětí.

duálnímu prožívání. Estetické preference vnímá především jako produkt sociálně sdílených norem, stejně tak jako individuální sebehodnocení dává do přímé souvislosti s hodnocením ostatních. Mezi osobním a sociálním přitom často klade jasné hranice. Píše například o tom, že „reakce na náš vzhled okolím má větší váhu než naše individuální vnímání“ (s. 120). Je přitom diskutabilní, do jaké míry lze tyto dimenze vůbec oddělit. Představa čirého individuálního pocitu, který by stál mimo sociální kontext, je spíše chimérou.

Samostatná kapitola je věnovaná otázce vztahu mezi globalizačními procesy a ustavováním norem krásy. B. Berry v ní vyzdvihuje existenci globálního průmyslu krásy, který profituje z posilování hierarchií na základě vzezření. Poukazuje přitom na to, že idealizované reprezentace norem krásy se stále dramatictější vzdalují od reálného vzhledu „průměrných“ jednotlivců. V této souvislosti například cituje práce, které uvádějí, že zatímco v 90. letech typická modelka vážila o 8 % méně než průměrná americká žena, dnes se toto číslo pohybuje okolo 23 % (s. 6). B. Berry tuto situaci přirovnává ke stavu anomie způsobenou nesplnitelnými očekáváními, která se na nás v souvislosti s naším vzhledem kladou. Kromě generování ekonomického profitu z globálního průmyslu krásy globalizační procesy přispívají také k homogenizaci norem vzhledu. Globalizace podle autorky přispívá k hegemonii „západního“ ideálu krásy, z něhož je většina současného globálního světa a priori vyloučena.

Zásadním tématem knihy *Power of looks* je vztah mezi fyzickým vzhledem, mocí, privilegií a nerovnostmi. Otázka norem krásy je pro autorku především otázkou vztahující se k sociální stratifikaci. Fyzický vzhled je navázán na další sociální zdroje. Ty Berry rozděluje především na ekonomické a sociální. Atraktivita se stává důležitým kapitálem na trhu práce. Autorka v knize poukazuje na roli, jakou vzhled sehrává při získávání pracovní pozice. Stává se jistou formou moci odkazující například na schopnost snadněji přesvědčit o svých kvalitách v prostředí, kde jsou jisté fyzické atributy asociovány i s charakterovými vlastnostmi. Kromě ekonomických zdrojů je podle B. Berry vzhled navázán i na zdroje sociální. Jak dokumentuje

i prostřednictvím konkrétních empirických dat, atraktivnější lidé mají širší sociální sítě i lepší postavení na sňatkovém trhu. Přínosem knihy je přitom jasné propojování těchto forem nerovnosti s dalšími kategoriemi, jako je gender, věk či etnicita. Analýzou jejich vzájemného vztahu tak poskytuje mnohem komplexnější pohled na utváření společenských hierarchií a zároveň problematizuje představu homogenních skupin, jejichž společenské postavení by bylo možné vymezit pouze na základě jedné kategorie. Vyzdvihuje například existenci „colorismu“ jako mechanismu sociální stratifikace na základě barvy kůže, který neutváří hierarchie pouze mezi jednotlivými „rasami“, ale i odstíny pleti uvnitř jednotlivých „ras“. Kniha tak poukazuje na komplexitu stratifikačních mechanismů, kde se sociální pozice jednotlivce odvíjí od vzájemné interakce jednotlivých forem nerovnosti a zvýhodnění.

Závěrečné tři kapitoly jsou pravděpodobně čtenářsky nejzajímavější. Oproti předešlým kapitolám v nich autorka více zapojuje vlastní interpretace a dotýká se témat, která nejsou ve srovnání s těmi předešlými tolik rozpracována. Poukazuje mimo jiné na současnou úlohu zvířat jako „konzumních produktů zvyšujících status jednotlivce“ (s. 100). Z perspektivy sociálního interakcionismu nahlíží na zvířata jako na sociální symboly, jejichž prostřednictvím se snažíme komunikovat a upevňovat své postavení. Na konkrétních příkladech ukazuje, že i zvířata jsou ve stále větší míře zapojována do globálního průmyslu krásy a jejich těla jsou modifikována v souladu se sociálními představami o „vhodném“ vzhledu, jež jsou často odrazem norem vztahovaných k jejich majitelům.

Následující dvě kapitoly se věnují různým formám reakcí na existenci stratifikace na základě vzhledu. Poukazuje na to, že důvodem přizpůsobování se normám žádoucího vzhledu (a tedy i participace na globálním průmyslu krásy) je v podstatě snaha o získávání ekonomických a sociálních výhod (s. 110). B. Berry bohužel ve své knize představu dichotomie přizpůsobení a rebelie nijak neproblematizuje. Tyto dvě strategie pro ni tvoří oddělené póly. Ve své analýze se přitom zaměřuje především na rebelii a zvláště na

V českém kontextu byla Finkelsteinova návštěva poměrně specifickou událostí, neboť zde hlasy kritizující izraelskou politiku vůči Palestině nemají větší prostor či tradici. Poslední české vlády podporovaly politiku Izraele, občanské hnutí proti okupaci se teprve začíná ustavovat a sama veřejná diskuse o porušování lidských práv v Palestině ze strany Izraele se odehrává převážně mimo hlavní proud v on line médiích, jako jsou např. Britské listy nebo Czech Free Press.

Norman Finkelstein měl v Praze naplánovanou čtyři vystoupení: „Současný stav izraelsko palestinského konfliktu“ v Ústavu mezinárodních studií, „Masmédia a okupace Palestiny: obraz a realita“ v Casa Gelmi, účast v panelu „Současná situace a možnosti řešení izraelsko palestinského konfliktu. Goldstoneova zpráva OSN ke Gaze“ na Akademii věd ČR a „Právní aspekty izraelsko palestinského konfliktu“ na Filozofické fakultě UK. Reálně se však uskutečnily jen tři plánované přednášky, neboť panel, který se měl konat na Akademii věd, byl zrušen.

V první přednášce v Ústavu mezinárodních studií o současném stavu izraelsko palestinského konfliktu se profesor Finkelstein soustředil na izraelskou invazi do Gazy (27.12. 2008 – 18. 1. 2009) a její implikace. Zdůraznil, že při této vojenské operaci byla použita neúměrně vysoká vojenská síla proti de facto neexistujícímu nepříteli, což dokládá výpověďmi izraelských vojáků, kteří potvrdili, že útočili v prostoru, v němž se nesetkali s protivníkem, přesto použili masivní palební sílu, včetně palby ilegálního bílého fosforu na území hustě osídlené palestinským civilním obyvatelstvem. Na tomto základě profesor Finkelstein konstatoval, že invazi do Gazy nelze označit termínem „válka“, neboť ta předpokládá boj minimálně dvou soupeřících stran, ale je nutné ji označit za masakr, neboť evidence podaná zúčastněnými vojáky a mezinárodními organizacemi (viz např. Goldstoneova zpráva OSN) dokládá, že v Gaze došlo k jednostrannému útoku izraelských sil na palestinské civilní obyvatelstvo, při němž byly spáchány válečné zločiny. Podle Gold-

její kolektivní formu. V této části nabízí například zajímavý pohled na hnutí usilující o jasnou redefinici dominantních norem krásy, jako bylo například hnutí „Black is beautiful“ nebo hnutí „Fat is beautiful“. Tato hnutí usilují na jednu stranu o nabourání a akceptaci alternativních reprezentací atraktivity, zároveň ale podle B. Berry často ustavují nové hierarchie. Tato snaha se tak podle autorky může zvrhnout v ustanovování nových měřítek správného vzhledu, která budou stejně exkluzivní a normativní jako ta předchozí. Sama autorka přitom nabízí vlastní vizi budoucího směřování stratifikace na základě vzhledu. Mluví v této souvislosti o neorganizovaných změnách, které již ve společnosti probíhají. Tyto změny souvisejí s homogenizací našeho vzhledu, kterou autorka dává do možné souvislosti s jeho normalizací. Poukazuje například na to, že nadváha se v americké společnosti stává sociálně akceptovanější spolu s rostoucím počtem Američanů/ek s nadváhou (s. 114). Sociální tlak, který B. Berry v celé práci neustále vydvihuje, se tak snižuje. Je ovšem otázkou, do jaké míry lze tyto procesy interpretovat skutečně jako podvracení hierarchií vzhledu a do jaké míry jen přispívají k upevnění exkluzivity určitých forem „fyzického kapitálu“, který zůstává

žádoucím a zároveň nedostatkovým „zbožím“. V závěru se autorka zamýšlí nad budoucností kolektivní akce směřující k odstranění nebo alespoň nabourání této formy stratifikace. Přirovnává takto zaměřená hnutí k hnutím za občanská práva, přičemž se domnívá, že existence a působení takového hnutí bude následovat stejnou trajektorii (s. 125).

Kniha *Power of look* je především pokusem o přehled jednotlivých omezení a privilegií, která jsou spojena s fyzickou (ne)atraktivitou. Kniha si neklade ambice nabídnout jednotný teoretický rámec pro uchopování těchto nerovností, ani nehledá příčiny jejich vzniku. Jednotlivé argumenty a konkrétní příklady vycházejí především z děl jiných autorů a autorek, na které B. Berry navazuje a jejichž myšlenky dále rozvíjí. Kniha se opírá například o statistiky poukazující na vztah mezi počtem přátel a tělesnou hmotností, stejně tak jako o etnografickou studii žen, které prodělaly plastickou operaci. Díky tomu kniha nabízí ucelený pohled na způsoby, jak promýšlet a studovat postavení fyzického vzhledu ve společnosti. Její síla tkví v jasném a srozumitelném nastínění různých rovin, kde fyzický vzhled zásadně ovlivňuje naši společenskou pozici. Zároveň je svou strukturou, jazykem a názorostí otevřena širokému spektru potenciálních čtenářů/ek.

OD LÉČBY PORUCH POHLAVNÍ IDENTITY K GENDEROVÉ TRANSFORMACI SPOLEČNOSTI / JANA DVOŘÁČKOVÁ

EKINS, R., KING, D. 2006. THE TRANSGENDER PHENOMENON. LONDON, THOUSAND OAKS, NEW DELHI: SAGE PUBLICATIONS.

Podobně jako v případě homosexuality byly i významy transgenderových projevů po dlouhou dobu nastolovány medicínou, která posilovala patologizující konotace obou fenoménů. Po vyjmutí homosexuality z Diagnostického a statistického manuálu se v současnosti objevují tendence odstranit ze seznamu duševních poruch rovněž transsexualitu. Vedle snah

zpretrhat spojení, které zařazení transsexuality v tomto manuálu implikuje, je však ve stále větší míře kritizována i samotná binarita genderového univerza a utlačivost genderového řádu. Prosazuje se chápání transgenderu jako transgrese.

Společným cílem britských sociologů Richarda Ekinse a Davea Kinga je sociologická reflexe fenoménu transgen-

stoneovy zprávy OSN, kterou Finkelstein citoval, byla invaze do Gazy „záměrně nepřiměřeným útokem určeným k tomu, aby potrestal, pokořil a terorizoval civilní obyvatelstvo.“

Ve své druhé přednášce v kulturně společenském centru Casa Gelmi se profesor Finkelstein věnoval obrazu izraelsko-palestinského konfliktu v mezinárodních médiích. Konstatoval, že média hlavního proudu konstruuji izraelsko-palestinský konflikt jako „komplikovaný“ a „kontroverzní“, přičemž minimum prostoru je v nich věnováno podstatě tohoto konfliktu z hlediska mezinárodního práva a jeho implikací, které vnášejí do debat o konfliktu fakta, v jejichž světle se stává poměrně nekomplikovaným a nekontroverzním.

Jak konstatoval N. Finkelstein, na základě mezinárodního práva je nelegální získat území válečnou cestou a obyvatelstvo uprchlé z území v důsledku konfliktu má právo se vrátit zpět do své země. Z tohoto hlediska jsou palestinská území zabraná po roce 1967 území nikoliv izraelská, ale Izraelem okupovaná a zabráňování palestinským uprchlíkům v návratu do jejich původních domovů je v rozporu s mezinárodním právem.

Podobně je z hlediska mezinárodního práva ilegální transportovat obyvatelstvo okupační země na okupovaná území. Izraelské osady vybudované na palestinských územích na Západním břehu Jordánu jsou proto ilegální, stejně jako je ilegální zeď, kterou na nich Izrael staví (zdi mohou stát ve shodě s mezinárodním právem stavět jen na svém právoplatném území), a o tomto faktu panuje shoda i v rámci mezinárodní komunity. Jak zdůraznil N. Finkelstein, Valné shromáždění OSN od roku 1967 pravidelně hlasuje o rezoluci 242 „Peaceful Settlement of Palestine Question“, která požaduje po Izraeli, aby se stáhnul z okupovaných území v Palestině, a tato rezoluce je podporovaná většinou států mezinárodní komunity, včetně ČR.

deru právě v tomto jeho posunu. K záměru autorů referovat o proběhlých proměnách ostatně odkazuje již sám název knihy. Přesně o čtyřicet let dříve totiž v USA vyšlo dílo s nápadně podobným pojmenováním – kniha *The Transsexual Phenomenon* (1966) z pera endokrinologa, gerontologa a později i sexuologa Harryho Benjamin. Jeho vydání existenci transgenderového sebepojetí osob významně zviditelnilo a zapříčinilo průlom v nazírání na tento jev i v uplatňované medicínské praxi. H. Benjamin především zbavil transsexualitu dřívějších spojení s bludem či sexuální deviací. Předpokládal, že by mohla být odrazem „skutečné vnitřní pohlavní opačnosti“, tedy důsledkem opačně vyvinutého mozkového centra, jež mělo být za formování genderové identity zodpovědné. Jakkoli však Benjaminova redefinice situace výrazně napomohla legitimizaci požadovaných chirurgických řešení, neboť učinila z transgenderových projevů seriózní problém mimo sféru osobní viny, tyto projevy byly vlivem jeho práce na dlouhou dobu podřazeny medicíně a její moci. Z „opačného“ genderového sebepojetí se stala tzv. porucha pohlavní identity, standardizovaná diagnostická jednotka s ustálenými praktikami managementu.

Substituce „transsexual“(ismu) za „transgender“, k níž se R. Ekins a D. King při pojmenovávání knihy v tichém odkazu na H. Benjamin uchýlili, není přirozeně záležitostí prosté historické výměny pojmů. Vytráčí-li se dnes první z pojmů ve prospěch druhého, je za touto změnou třeba spatřovat mnohočetné akty rezistence a snahu demedikalizovat jednání, jež se jeví být v rozporu s připsaným pohlavím. Pojmová proměna ztělesňuje přechod ke zcela nové politice, teorii, společenskému managementu i žité praxi. V rámci této nové perspektivy již transgenderové projevy nejsou vnímány jako projev vnitřního jádra, které by bylo garantem jinakosti a její trvalosti. Relativizují se dřívější dělení diferencující formy přestupu genderových hranic podle délky trvání a intenzity. Místo toho pojem transgender propojuje a zastřešuje. Ve snaze zmapovat rozličné transgenderové konstrukce, jejich původ, vývoj a vzájem-

né vztahy se proto širšímu spektru genderových přestupů (uskutečňovaných v západních společnostech) věnují také R. Ekins s D. Kingem.

Jedním z důvodů výjimečnosti díla *The Transgender Phenomenon* – kromě toho, že se jedná stále o jednu z mála knižních sociologických publikací k tématu – je mimořádná obeznámenost autorů se studovaným polem. Oba náleží k průkopníkům transgenderových studií, zaobírají se fenoménem genderových přestupů již více než třicet let. Původním těžištěm zájmu Davea Kinga byla medikalizace transsexuality a transvestismu, zatímco druhý z autorské dvojice, Richard Ekins, zkoumal přejímání ženských atributů u mužů. Jejich pozdější setkání dalo vzniknout patrně zcela prvnímu sociologickému sborníku na téma transgenderu *Blending Genders: Social Aspects of Cross-Dressing and Sex-Changing* (1996). Byla tak odstartována dlouhodobá spolupráce. Jedním z jejích dalších plodů je vedle řady časopiseckých příspěvků i dílo *The Transgender Phenomenon*. Jak společně propsaná léta, tak i předchozího působení na daném poli v něm autoři výhodně úročí. Daří se jim uspořádat do organické mozaiky rozličné perspektivy a detailní poznatky z nejrůznějších zdrojů. Reflexe medicínské historie se tak mísí s analýzou vývoje transaktivismu, případovými studiemi z vlastních terénních výzkumů a výňatky z rozhovorů s aktéry a aktérkami nejrůznějších pozic. Ochota autorů vracet se s odstupem ke svým informantům/kám a nechat je revidovat původně zaujímané perspektivy (stejně jako praktická možnost tak činit, jež vyplývá z dlouhodobého kontaktu autorů se studovaným polem) dodává textu neautoritativní mnohohlasý charakter.

Sami autoři chápou dílo spíše jako příspěvek empirické sociální vědě než kulturní teorii. Hlásí se nejobecněji k interpretativnímu paradigmatu a zakotvené teorii, užejí je jejich epistemologická perspektiva formována zejména symbolickým interakcionismem a etnometodologií. Z etnometodologických zdrojů vycházejí také při konceptualizaci trans/genderu, kde navazují na dvě dnes již klasické socio-

Podle Normana Finkelsteina ale ilegální povaha izraelské okupace Palestiny jako zdroj izraelsko palestinského konfliktu není reflektována médii hlavního proudu, jejichž konstrukce obrazu konfliktu je tendenční, neboť selhává při reflexi jeho podstaty, kterou je porušování mezinárodního práva v Palestině a lidských práv jejího obyvatelstva ze strany Státu Izrael.

Ve třetí přednášce, která se uskutečnila na Filozofické fakultě UK, se Norman Finkelstein ještě jednou vrátil k právním aspektům izraelsko palestinského konfliktu a detailněji prezentoval styčné body mezinárodního práva, na jejichž základě je okupace Palestiny Izraelem ilegální, a detailněji rozebral historii postojů mezinárodní komunity v tomto ohledu.

Jak na závěr profesor zdůraznil, potíže s řešením izraelsko palestinského konfliktu nespočívají v problému s interpretací konfliktu z hlediska mezinárodního práva, ale v nedostatku politické vůle prosazovat implementaci mezinárodního práva do praxe.

Jako ilustrace o nedostatku politické vůle k vyslyšení hlasu svědčícího o porušování mezinárodního práva v Palestině ze strany Státu Izrael posloužil postup vedení Akademie věd ČR, které na vnější nátlak zrušilo panel spolupřátaný Centrem globálních studií „Současná situace a možnosti řešení izraelsko palestinského konfliktu. Goldstoneova zpráva OSN ke Gaze“, na kterém měl Norman Finkelstein vystoupit spolu se zástupcem OSN Michalem Brožou a bývalým prezidentem Valného shromáždění OSN Janem Kavanem.

Vedení AV ČR vydalo prohlášení, ve kterém zdůvodnilo zrušení semináře tím, že: „seminář organizovaný Centrem globálních studií představuje pouze jeden z existujících úhlů pohledu na izraelsko palestinský konflikt.“ Jak dále stojí v prohlášení: „Vedení Akademie věd ČR vychází ze skutečnosti, že v interpretaci izraelsko palestinského konfliktu je nezbytné dávat příležitost k uplatnění stanovisek všech stran, což se v tomto případě nestalo. Akademie věd ČR jako programově apolitická instituce se s jednostranným zaměřením tohoto semináře neztotožňuje, nepodílí se ani na jeho přípravě, ani na výběru referujících účastníků.“

logické práce, jež se obě zásadně podílely na uvedení fenoménu transgenderu na pole sociologie. Prvním z těchto děl je Garfinkelova proslulá studie situačního ztvárňování genderu u transsexuálky Agnes (Garfinkel 1967), druhým je etnometodologické vymezení genderu a transgenderu autorem Suzanne J. Kessler a Wendy McKenny (1978). Spolu s danými autorkami – a zároveň v souladu se současnými feministickými teoriemi či queer teorií, které takový náhled zpopularizovaly – nahlíží R. Ekins a D. King jako na výsledek společenských konstrukcí vedle genderu už na samotné pohlaví. Vlastněné genitálie, a v každodenních interakcích jejich nejružnější koreláty, slouží v rámci této perspektivy jako záruka vzájemnému přiřazování binárně formulovaného genderu, jež strukturuje sociální vztahy a interakce. „Transgendering“ (o němž autoři preferují uvažovat spíše jako o slovesu než podstatném jméně) pro ně tedy znamená především překračování zavedených genderových hranic, které jsou s přisuzovaným zařazením v rozporu.

Vycházejíce z tohoto pojetí, autoři identifikují čtyři možné způsoby, jimiž lze genderové hranice překračovat či překonávat. Od těchto čtyř způsobů se odvíjí také struktura knihy, mimo úvodní a závěrečnou kapitolu je každému z nich věnováno po jedné kapitole. Sociologickou reflexi konstrukcí transgenderu otevírá analýza toho, co autoři nazývají genderovou migrací. Genderová migrace předpokládá trvalé opuštění původně připsaného genderu a vzhledem k vzájemné výlučnosti ženského a mužského vyžaduje i zatajování či zásadní rekonstrukci osobní minulosti. Mimo substituci pohlavních znaků se migrace neobejde, jak ukazuje již H. Garfinkel ([1967] 1984), bez systematického přizpůsobování vlastních projevů patřičným genderovým očekáváním. R. Ekins a D. King nicméně upozorňují, že součástí zaujímání čitelné genderové pozice je nezřídka také změna preferovaných sexuálních objektů. Migraci nejúplněji ztělesňuje právě medikalizovaná kategorie transsexuality, která stále představuje dominantní pojetí transgenderu.

Přecházení hranic však nemusí být vždy stejně definitivní, stejně tak jako ho nemusí provázet pocit „opačné“ přínalžitosti. Další z kapitol se proto věnuje dočasnějším či občasnějším formám přecházení, o němž autoři referují jako o „genderovém oscilování“. Dominantní postavou tohoto modu byla po dlouhou dobu postava mužského transvestity. Kategorie, která, jak R. Ekins a D. King ukazují, nabyla část svých kontur v procesu oddělování od transsexualismu, byla medicínou postupně definována jako perverze, patologie nebo jako hraniční porucha. Podobně jako v případě transsexuality se v průběhu 90. let objevuje snaha vymánit transvestitismus ze stigmatizujících lékařských definic, součástí čehož je i prosazování nového pojmu cross-dressing.

Třetím analyzovaným způsobem překonávání genderových hranic je jejich negace. Konceptualizace tohoto fenoménu je poměrně novátorským počinem, neboť se, na rozdíl od předchozích případů, nejedná o dosud obecně čitelnou pozici. Negace je podle R. Ekinse a D. Kinga snahou zbavit vlastní tělo genderujících znaků a atributů, odkazuje k úsilí stát se negenderovanou bytostí. Na základě poznatků z vlastních terénních průzkumů však autoři odlišují akty negace od politiky, která usiluje o odstranění genderové binarity jako takové. U negace podle nich vystupuje touha smazat genderovanost sebe samého. Příkladem, jemuž se autoři věnují v této kapitole především, jsou biologičtí muži, kteří se odmítají identifikovat s mužským (ale i ženským) genderem a v zájmu záměrné „sisyfikace“ různými prostředky eliminují vlastní maskulinitu.

Posledním tematizovaným rámcem transgenderového jednání je pozice, v níž je naopak uzávorkována osobní rovina a do popředí je stavěn obecnější politický cíl, jímž je transcendování genderové binarity. Pojetí transgenderu jako transgrese, které prosazují například Kate Bornstein nebo Riki Anne Wilchins, se rozvíjí počátkem 90. let a je výrazně formováno postmoderní kulturní teorií a queer teorií. Toto pojetí představuje zcela nové paradigma, které redefi-

Sdružení Přátelé Palestiny, které panel spolupřátalo spolu s Centrem globálních studií, reagovalo na postup vedení Akademie věd prohlášením adresovaným předsedovi AV ČR, profesoru Drahošovi. V něm konstatovalo: „Argument o nevyváženosti semináře [...] považujeme za zcela nepochopitelný. Profesor Finkelstein, politolog a expert na blízkovýchodní problematiku, opírá svou expertizu o rezoluce OSN, rozsudky Mezinárodního soudního dvora OSN v Haagu, a o zprávy a analýzy mezinárodních lidskoprávních organizací, jako jsou Amnesty International nebo Human Rights Watch. Vedle něj navíc měly být představeny pozice OSN k dané problematice, a to prostřednictvím jednoho bývalého a jednoho současného představitele této mezinárodní organizace, která reprezentuje 192 států světa.“

Dvoudenní přednáškové pásmo profesora Finkelsteina v Praze tak nejen poukázalo na hluboké politické aspekty izraelsko-palestinského konfliktu, ale vzhledem k vnějším tlakům na cenzuru přednášek v důsledku také posloužilo jako upozornění na politická omezení akademických svobod, které nejsou v rámci ustavených akademických (mocenských) struktur autority garantovány, ale je třeba je kontinuálně prosazovat a bránit.

Poznámky

1 Autorka participovala na pořádání přednášek profesora Normana Finkelsteina. Je členkou sdružení Přátelé Palestiny. V srpnu 2009 pracovala jako mezinárodní dobrovolnice v uprchlickém táboře Askar u města Nablus na okupovaných palestinských územích na Západním břehu Jordánu.